

פרשת וירא התשפ"ד

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

Don't Look Back

1. בראשית פרק יח פסוק א - ב (פרשת וירא)

(א) וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא ישב פתח-האהל פתח היום: (ב) וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה:

2. בראשית פרק א (פרשת בראשית)

(ד) וירא אלהים את-האור כייטוב ויבדל אלהים בין האור ובין החושך: (ה) ויקרא אלהים לאור יום ולחושך קרא לילה ויהי-ערב ויהי-בקר יום אחד: ... (ו) ויקרא אלהים ליבשה ארץ ולמקנה המים קרא ימים וירא אלהים כייטוב: ... (ז) ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עשה-פרי אשר זרעו-בו למינהו וירא אלהים כייטוב: ... (ח) ויהי-ערב ויהי-בקר יום שלישי: ... (יח) ולמשל ביום ובלילה ולהבדיל בין האור ובין החושך וירא אלהים כייטוב: (יט) ויהי-ערב ויהי-בקר יום רביעי: ... (כא) ויברא אלהים את-התנינים הגדלים ואת כל-גפוש התימהו והממשות אשר שרצו המים למינהם ואת כל-עוף כנף למינהו וירא אלהים כייטוב: (כב) ויברך אתם אלהים לאמר פרו ורבו ומלאו את-המים בימים והעוף ירב בארץ: (כג) ויהי-ערב ויהי-בקר יום חמישי: ... (כה) ויעש אלהים את-חילת הארץ למינה ואת-הבהמה למינה ואת כל-הרמש האדמה למינהו וירא אלהים כייטוב: (כו) ויאמר אלהים געשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובהמה ובכל-הארץ ובכל-הרמש הרמש על-הארץ: ... (לא) וירא אלהים את-כל-אשר עשה והנה-טוב מאד ויהי-ערב ויהי-בקר יום השישי:

3. בראשית פרק ו פסוק א - ה (פרשת בראשית)

(א) ויהי כייחול האדם לרב על-פני האדמה ובנות ילדו להם: (ב) ויראו בני-האלהים את-בנות האדם כי טובת הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו: (ג) ויאמר ה' לא-יזון רוחי באדם לעלם בשגם הוא בשׂר והיו ימיו מאה ועשרים שנה: (ד) הנפלים היו בארץ בימים ההם וגם אחר-יכן אשר יבאו בני האלהים אל-בנות האדם וילדו להם המה הגברים אשר מעולם אנשי השם: פ מפטיר (ה) וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל-יצר מחשבת לבו רק רע פל-היום:

4. בראשית פרק ו פסוק יב (פרשת נח)

(יב) וירא אלהים את-הארץ והנה נשחיתה כייחשחית כל-בשר את-דרכו על-הארץ: ס

5. בראשית פרק ח פסוק יג (פרשת נח)

(יג) ויהי באמת ושש-מאות שנה בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ ויסר נח את-מכסה התבה וירא והנה חרבו פני האדמה:

6. בראשית פרק ט פסוק כ - כג (פרשת נח)

(כ) ויחול נח איש האדמה ויטע כרם: (כא) וישת מו-הנין וישכר ויתגל בתוך אהלה: (כב) וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשגי-אחיו בחוץ: (כג) ויקח שם נפת את-השומל וישמו על-שכם שניהם וילכו אתרנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם אתרנית וערות אביהם לא ראו:

7. בראשית פרק יב פסוק ז (פרשת לך לך)

(ז) וירא ה' אלי-אברם ויאמר לזרעך אתן את-הארץ הזאת ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו:

8. בראשית פרק יט (פרשת וירא)

(א) ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ולוט ישב בשער-סדם וירא-לוט ויקם לקראתם וישתחו אפיים ארצה: ... (יז) ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר המלט על-נפשך אלי-תביט אחריך ואל-תעמד בכל-

הַכֹּפֶר הַהֵרֵה הַמִּלֵּט פְּוֹת־תַּסְפָּה: (יח) וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אֶל־נָא אֲדוֹנָי: (יט) הִנֵּה־נָא מִצָּא עֲבָדְךָ סֹךְ בְּעֵינָיִךָ וּמִגָּדְלִי חֹסְדְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחְיֹת אֶת־נַפְשִׁי וְאֲנֹכִי לֹא אוֹכַל לְהַמְלִיט הַהֵרֵה פְּוֹת־דַּבְּרָנִי הַרְעָה וּמָתִי: (כ) הִנֵּה־נָא הַעִיר הַזֹּאת קָרְבָה לְנוֹס שָׁמָּה וְהוּא מִצְעֵר אִמְלִטָה נָא שָׁמָּה הֲלֹא מִצְעֵר הוּא וּתְחִי נַפְשִׁי: (כא) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִשְׂאֵתִי פְּנִיךָ גַם לְדַבֵּר הִנֵּה לְבַלְתִּי הַפְּכִי אֶת־הַעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: (כב) מִהֵרָה הַמִּלֵּט שָׁמָּה כִּי לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת דְּבָר עַד־בָּאָה שָׁמָּה עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הַעִיר צֹעֵר: (כג) הַשָּׁמַשׁ יֵצֵא עַל־הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צֹעְרָה: (כד) וְה' הִמְטִיר עַל־סֹדֶם וְעַל־עַמֻּרָה גִפְרִית וְאֵשׁ מֵאֵת ה' מִן־הַשָּׁמַיִם: (כה) וַיַּהֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵלֶּה וְאֵת כָּל־הַכֹּפֶר וְאֵת כָּל־יִשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמְח הָאֲדָמָה: (כו) וּתְבַט אִשְׁתּוֹ מֵאֲחֵרָיו וּתְהִי נְצִיב מְלַח: (כז) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־עֲמַד שֵׁם אֶת־פְּנֵי ה': (כח) וַיִּשְׁלַח עַל־פְּנֵי סֹדֶם וְעַמֻּרָה וְעַל־כָּל־פְּנֵי אָרֶץ הַכֹּפֶר וַיִּרְא וְהִנֵּה עָלָה קִיטָר הָאָרֶץ כִּיטָר הַכֹּפֶשׁוֹ: (כט) וַיְהִי בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת־עָרֵי הַכֹּפֶר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת־לוֹט מִתּוֹךְ הַהַפְּכָה בַּהֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים אֲשֶׁר־יָשַׁב בָּהֶן לוֹט:

9. רש"י בראשית פרק יט פסוק כח (פרשת וירא)

כבשן - חפירה ששורפין בה את אבנים לסיד, וכן כל כבשן שבתורה:

10. שמות פרק יט פסוק יח (פרשת יתרו)

וְהָר סיני עָשָׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ וַיַּעַל וַיַּעֲשֶׂנוּ כְּעָשָׂן הַכֹּפֶשׁוֹ וַיִּתְחַד כְּלִי־הַקֶּהָר מְאֹד:

11. שמות פרק ג פסוק א - ט (פרשת שמות)

(א) וּמִלִּשָׁה הִנֵּה רַעָה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנּוֹ פָּהֶן מִדְּגוֹ וַיִּנְהַג אֶת־הַצֹּאן אַחַר הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הַר הַאֱלֹהִים חֲרֻבָה: (ב) וַיִּרְא מִלֹּאֶה ה' אֵלָיו בְּלַבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיִּרְא וְהִנֵּה הַסֵּנֶה בֹּעֵר בְּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינְנוֹ אֶכְלִ: (ג) וַיֹּאמֶר מִנְּשָׂה אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאָה אֶת־הַמְּרָאָה הַגָּדֹל הִנֵּה מִדְּוַע לֹא־יִבְעֵר הַסֵּנֶה: (ד) וַיִּרְא ה' כִּי סָר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מִנְּשָׂה וַיֹּאמֶר הַגִּנִּי: (ה) וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הָלֶם שְׁלֵ־וְעֲלִיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמְתִּי־קֹדֶשׁ הוּא: (ו) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֵלֶיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֵלֶיךָ יִצְחָק וְאֵלֶיךָ יַעֲקֹב וַיִּסְתַּר מִנְּשָׂה פְּנֵיו כִּי יָרָא מִהַבֵּיט אֶל־הַאֱלֹהִים: (ז) וַיֹּאמֶר ה' רְאָה רְאִיתִי אֶת־עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקוֹתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נְגִישָׁיו כִּי גִדַּעְתִּי אֶת־מִכְאֲבָיו: (ח) וְאֶרְדֵּ לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אָרֶץ טוֹבָה וְרַחְבָּה אֶל־אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מָקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְּרִזִּי וְהַחִזִּי וְהַיְבוּסִי: (ט) וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאָה אֵלַי וְגַם־רְאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:

12. בראשית פרק יא פסוק ג (פרשת נח)

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבָּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרְפָה וְנִהְיִי לְהֵם הַלְבְּנָה לְאָכֹן וְהַחֲמֵר הִנֵּה לָהֶם לְחֻמָּר:

13. רש"י בראשית פרק יא פסוק ג (פרשת נח)

ונשרפה לשרפה - כך עושין הלבנים שקורין טיולי"ש בלע"ז [רעפים], שורפים אותן בכבשן:

14. בראשית פרק יא פסוק כח (פרשת נח)

וַיִּמַּת הָרֶן עַל־פְּנֵי תְּרַח אָבִיו בְּאָרֶץ מוֹלְדָתוֹ בְּאוֹר פְּשָׁדִים:

15. רש"י בראשית פרק יא פסוק כח (פרשת נח)

על פני תרח אביו - בחיי אביו. ומדרש אגדה יש אומרים שעל ידי אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכתת את צלמיו והשליכו לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבו אם אברם נוצח, אני משלו, ואם נמרוד נוצח, אני משלו. וכשניצל אברם אמרו לו להרן משל מי אתה, אמר להם הרן משל אברם אני. השליכוהו לכבשן האש ונשרף, וזהו אור כשדים.

16. רש"י בראשית פרק יט פסוק יז (פרשת וירא)

אל תביט אחר־ך - אתה הרשעת עמהם, ובזכות אברהם אתה ניצול, אינך כדאי לראות בפורענותם ואתה ניצול:

17. רשב"ם בראשית פרק יט פסוק יז (פרשת וירא)

(יז) אל תביט אחר־ך - בשביל צער חתניך שבעיר. ועוד כי המביט אחריו מתעכב בדרך. גם שלא להסתכל במלאכים ובמעשיהם שלא לצורך, כדכת' מות נמות כי י"י ראינו, וכן ביעקב כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי:

18. אבן עזרא בראשית פרק יט פסוק יז (פרשת וירא)

אל תביט אחר־ך אתה וכל אשר לך, וכן לא תאכל ממנו (ברא' ב, יז):

19. חזקוני בראשית פרק יט פסוק יז (פרשת וירא)

אל תביט אחר־ך בשביל צער חתניך שבעיר ורוץ מהרה לדרכך ואל תפסיק להסתכל אנה ואנה כי הענן עולה ובו אש וגפרית ומתפשט בכל הארץ. אל תביט הזהיר לו ולכל אשר לו ולכך לקתה אשתו. ודוגמא זו מצינו בפרשת בראשית ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו משמע שלא תאכל אתה וכל אשר לך ולכך לקתה חוה.

20. פרקי דרבי אליעזר פרק כה

פִּינָן שְׁעֵלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר, הַפֶּל בְּמִדָּה, פֶּשֶׁם שְׁהֶחֱזִיק לָהֶם בְּיָדָם שְׁלֵא כְרָצוֹנָם וְהִכְנִיסָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, כִּף הֶחֱזִיקוּ בְּיָדוֹ וּבְיַד אֲשֶׁתוֹ וּבְיַד שְׁתֵּי בָנוֹתָיו וְהוֹצִיאוֹם בַּחוּץ. (עב) וְאָמַר לָהֶם אֵל תִּבְיִטוּ אַחֲרֵיכֶם, (עד) שְׁתֵּרֵי יָרֵד שְׁכִינָתוֹ שְׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיִמְטִיר עַל סְדוֹם וְעַל עֲמוֹרָה גְּפָרִית וְאֵשׁ. (עה) עֲדִית אֲשֶׁתוֹ שְׁל לוֹט (עו) נִכְמְרוּ רַחֲמֶיהָ עַל בְּנוֹתֶיהָ (עז) הַנְּשׂוּאוֹת בְּסְדוֹם, וְהַבִּיטָה אַחֲרֶיהָ לְרֵאוֹת אִם הָיוּ הוֹלְכוֹת אַחֲרֶיהָ אִם לֹאוֹ. (עח) וְרֵאֲתָה אַחֲרֶיהָ הַשְּׁכִינָה, וְנִעְשִׂית נָצִיב מְלַח, (פ) וְעֲדִין הִיא עוֹמְדָת, כֹּל הַיּוֹם לוֹחֲכִים אוֹתָהּ הַשְּׁנָרִים (פא) וְיִוְרְדָת עַל רַגְלֶיהָ, (פב) וּבִבְקָר צוֹמַחַת, שְׁנָאֲמַר [שם כו] וּמִבְּט אֲשֶׁתוֹ מֵאַחֲרָיו וְתָהִי נָצִיב מְלַח.

21. רמב"ן בראשית פרק יט פסוק יז (פרשת וירא)

(יז) אל תביט אחר־ך ואל תעמוד בכל הככר - שיעור הכתוב אל תעמוד בכל הככר ואל תביט אחר־ך אחר שתנצל, כי עד היות לוט בהר לא תרד עליהם רעה. ובעבור כן אמר ואנכי לא אוכל להמלט ההרה פן תדבקני הרעה, בהיותי בככר, כי אתה לא תאריך לי רק מעט כאשר אמרת מהר המלט:

(עב) : א"ל אל תביטו אחריכם. בא לבאר, שאע"פ שנכתב האזהרה אל תביט אחר־ך לשון יחיד כאילו נאמרה ללוט לבדו, מ"מ לכולן היה האזהרה, והיה מדבר עם לוט בעד כולן, שאם לא כן לא היתה אשתו נענשת על ההבטה, אם לא הוזהרה:

(עד) : שהרי ירדה שכינתו של הקדוש ברוך הוא שימטיר כו'. נראה שמכוון לבאר מ"ש וה' המטיר כו' מאת ה' מן השמים, דה' קמא הוא שכינתו והשני הוא הקדוש ברוך הוא שפועל ע"י שכינתו יתברך וכמ"ש בזהר בסתרי תורה [קז, ב קח ב] ע"ש, ולזה נראה שכיון גם הרמב"ן לפי מה שמוכן מדברי הבחיי והריקאנט"י ע"ש:

(עה) : (עה) עֲדִית. בילקוט הגירסא עירית (ברי"ש) [יז], ועי' רמב"ן וריקאנט"י ומערכת ריש פ"ט וקנה הגדול [צח א] שגם בלשונם חלוקות נוסחאות בזה (ועיין בעל הטורים שכתב ותבט אשתו בגימטריא היא עירית [ור"ל מלת אשתו בגימטריא היא עירית עם הכולל]). ולגירסא דהכא עֲדִית בדל"ת, אולי הוא מלשון עדה המצבה, כי נציב מלחה נשאר לעד לדורות כדלהלן אות פ':

(עו) : נכמרו רחמיה על בנותיה הנשואות כו'. בזה שנכמרו רחמיה על שנואי ה' שלא האמינו בדברו להנצל עמהן, חטאה ג"כ, וכשדבקה מחשבתה אחריהן והביטה אחריה, שלט בה העונש ג"כ, ובתרגום יונתן איתא שהיא היתה מבנות סדום והסתכלה לראות בית אביה:

(עז) : הנשואות בסדום. כן אמרו גם בר"ב שהיו לו עוד ב' בנות נשואות (דדרש שם מדכתיב לוקחי ולא לקוחי שהיו עתידין ללקחן עדיין ארוסות היו, ומדהוצרך לפרש זה משמע ליה שהיו לו עוד אחרים שהיו חתניו ממש), והנמצאות הן היו הארוסות וכמ"ש לעיל אות ע':

(עח) : (עח) וראתה אחריה השכינה. בלשון הרמב"ן כתוב אחורי השכינה, וכן הוא בזהר פקודי [רכד ב] מאחורי שכינתא [יז], אבל בריקאנט"י ומערכת הגירסא ג"כ כדכא ע"ש:

(ע) : ועדיין היא עומדת. בילקוט אסתר רמז תתרנ"ה ובילקוט בשלח סוף רמז רנ"ו איתא כשנהפך סדום הנחתה זכרון לעולם ותהי נציב מלח עד עכשיו היא עומדת למה זכר עשה לנפלאותיו שיהיו הדורות מתנים בשבחו של בורא עולם, ע"כ, ועיין זוהר נח [סג א] ובהגהותיי לר"ב ס"פ כ"ו אות ו'. ומה שאין נראה עתה נציב מלח אצל ים המלח, העיקר בזה כמו שראיתי כתוב שהי' בסביבה ההיא רעש ארץ ויצא ים המלח מגבולו ושטף עוד ככרת ארץ סביבו (והן הן הבנינים שכתבו רושמי הארץ שנראין שקועין בו, שודאי אינן מבניני סדום, שלא היו קיימין עד עתה, ועוד שאמרו לעיל שנהפכו יסודותיה למעלה, וא"כ הבנינים למטה בארץ), ובתוכה גם את נציב המלח. ואפשר שזוהו טעם הרמב"ם שהשמיט בחבורו הברכה שבפ' הרואה על סדום ועל נציב מלח, כי הוא מפרש שניהם נתקנו ברואה נציב מלח כמ"ש הב"י באו"ח סימן רי"ח ע"ד הרא"ש, ומפני שבימינו כבר נכסה נציב המלח בים, לכן השמיטו:

(פא) : ויורדת על רגליה. בספר הישר איתא עד אצבעות רגליה:

(פב) : ובבקר צומחת כו' שנאמר ותהי נציב מלח. מפרש נציב בלשון תרגום נטיעה הצומחת, וכן מ"ש [ישעיהו ו] זרע קדש מצבתה פירושהו בתרגום יונתן ופירש"י כן:

ואמר רבי אברהם אל תביט אחרריך, אתה וכל אשר לך, וכן לא תאכל ממנו. ומה צורך לזה, ואין העונש בכאן מפני שיעברו על אזהרת המלאך, אבל הוא הזהירם מדעתו שיגיע להם עונש בהבטה ההיא, והוא הזהיר את לוט לזכותו, וכל השומע ונזהר הוא את נפשו הציל:

וענין איסור ההבטה אמר רש"י אתה הרשעת עמהם ובזכות אברהם אתה ניצל, אינך רשאי לראות בפורענותן. ועוד בו ענין, כי הראות באויר הדבר ובכל החליים הנדבקים, יזיק מאד וידביקם, וכן המחשבה בהם, ולכן יסגר האיש המצורע וישב בדד (ויקרא יג מו). וכן נשוכי חיות השוטות ככלב השוטה וזולתו, כאשר יראו המים וכל מראה יחזו בהם דמות המזיק וישתטו וימותו, כמו שאמרו במסכת יומא (פד א), והזכירוהו אנשי הטבע. ולכן היתה אשתו של לוט נציב מלח, כי באתה המכה במחשבתה כאשר ראתה גפרית ומלח היורד עליהן מן השמים ודבקה בה: וקרוב אני לומר, כי בהשחית ה' את הערים האלה היה המלאך המשחית עומד בין הארץ ובין השמים נראה בלהב האש, כענין במלאך המשחית אשר ראה דוד (דהי"א כא טז), ולכן אסר להן ההבטה: ובפרקי דרבי אליעזר (כה) כענין הזה, אמרו להם, אל תביטו לאחוריהם שהרי ירדה שכינתו של הקדוש ברוך הוא להמטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש. עירית אשתו של לוט נכמרו רחמיה על בנותיה הנשואות בסדום, והביטה לאחריה לראות אם הולכות הן אחריה וראתה אחורי השכינה ונעשית נציב מלח:

22. נחלת יעקב בראשית פרק יט פסוק יז (פרשת וירא)

(יז) אל תביט אחרריך. ותבט אשתו מאחריו (פס' כו), ופרש"י מאחריו של לוט. והוא תמוה, על מה הזהיר שלא יביט אחריו. ומה שפרש"י שאינך כדאי לראות בפורעניות, ג"כ הוא תמוה שהרי כל העולם ראו מفلתם, ולמה יגרע הוא. לזה נראה, כי מקודם נאמר ויתמהמה ויוציאו (פס' טז), שאין זה מדרך האדם החרד להציל נפשו להתמהמה במקום סכנה. אך הסיבה בזה נראה, דרש"י פי' בפ' קרח (טז, ז) וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זה, ותירץ שראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו וכו'. אלמא דכל שעתיד לצאת ממנו דבר גדול הוא מובטח. וכן מצינו במשה שהרג את המצרי ויפן כה וכה וירא כי אין איש (שמות ב, יב), ופירש"י שראה שאין עתיד לצאת ממנו איזה דבר חשוב. וזה היה ג"כ בלוט מחמת שראה שעתיד לצאת ממנו שלשלת גדולה, שני פרידות טובות רות המואביה ונעמה העמונית ומלכות בית דוד, והיה מובטח, לזאת לא ה' קשה עליו ההתמהמות במקום סכנה. ולזה אמר לו המלאך "אל תביט אחרריך", פי' לא תסמוך על מה שעתיד לצאת ממך, אל תביט לזה ו"פן תספה" בעון העיר. לזה אתי שפיר הלשון שפרש"י ותבט אשתו מאחריו של לוט. היינו שראתה מה שיצא אחריו של לוט וסברה שממנה יהיה, ובזה סמכה עצמה באיזו התמהמות. ולכך "ותהי נציב מלח", דהיינו שנענשה בעונש שנאמר בפ' נצבים (כט, כב) גפרית ומלח שריפה כל ארצה וכו'. [נכתב כאן בציודו בכתי"ק רבינו: אח"כ אמרו לי שכבר נדפס בס' מהר"ש אסטרפאלי וספר זה אינו ת"י]. וזהו כוונת רש"י בזה שפירש שאין אתה כדאי לראות בפורעניות, פי' כי בוודאי צדיק גדול אינו ירא אף ממותה כי תקרב אליו ויכול לעמוד בתוך הפורעניות ויהא ניצול, אבל אתה "אינך כדאי לראות בפורעניות ותנצל", פי' שתהי' בתוך הפורעניות ותראה ותנצל. לזאת התרחק הרבה בשעה שתבוא הפורעניות ותוכל להנצל:

23. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כט עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקדוש ברוך הוא שיושב וקושר כתרים לאותיות. אמר לפניו, רבוננו של עולם, מי מעכב על ידך? אמר לו, אדם אֶחָד יש, שעתיד להיות בסוף פמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות, אמר לפניו, רבוננו של עולם, הראהו לי, אמר לו, חזר לאחוריה. הלך וישב לסוף שמונה [עשרה] שורות, ולא הנה יודע מה הם אותמים, תשש כחו. פניו שהגיע לדרך אֶחָד, אמרו לו תלמידיו, רבי מנין לך? אמר להם, הלכה למשה מסיני, נתישבה דעתו. חזר ובא לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לפניו, רבוננו של עולם, יש לך אדם פְּזֵה, ואתה גומן תורה על ידי? אמר לו, שתק, פך עלה במחשבה לפני. אמר לפניו, רבוננו של

עולם, הראימני תורתו, הראני שקרו. אמר לו, חזר לאחוריה. חזר לאחוריו, וראה ששוקליו בשרו במקוליו. אמר לפניו, רבוננו של עולם, זו תורה וזו שכרה? אמר לו, שתה, כך עלה במחשבה לפני:

24. בראשית פרק כב (פרשת וירא)

(א) ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את-אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הגנני: (ב) ויאמר קח-נא את-בנה אשר-חידק אשר-אהבת את-יצחק ולד-לה אל-ארץ המדינה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליה: (ג) וישכם אברהם בבקר ויחבל את-חמרו ויקח את-שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם ולד אל-המקום אשר-אמר-לו האלהים: (ד) ביום השלישי וישא אברהם את-עיניו וירא את-המקום מרחק: ... (ה) וישלח אברהם את-ילו ויקח את-המאכלת לשחט את-בנו: (יא) ויקרא אליו מלאך ה' מן-השמים ויאמר אברהם ויאמר הגנני: (יב) ויאמר אל-תשלח ידך אל-הנער ואל-תעש לו מאומה פיו עתה ידעתי כי-ירא אלהים אתה ולא חשכת את-בנה את-חידק ממני: (יג) וישא אברהם את-עיניו וירא והנה איל אחר נאטו בסבב בקרניו וילד אברהם ויקח את-האיל ויעלהו לעלה תחת בנו: (יד) ויקרא אברהם שם-המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה: (טו) ויקרא מלאך ה' אל-אברהם שנית מן-השמים: (טז) ויאמר כי נשבעתי נאם-ה' כי יען אשר עשית את-הדבר הזה ולא חשכת את-בנה את-חידק: (יז) כי-בנה אברהם והרבה ארבה את-זרעה ככבי השמים וכחול אשר על-שפת הים וירש זרעה את שער איביו: (יח) והתברכו בזרעה כל גויי הארץ לעקב אשר שמעת בקלי: (יט) וישב אברהם אל-נעריו ויקמו וילכו יחדו אל-באר שבע וישב אברהם בבאר שבע:

25. בראשית פרק יג פסוק ז - יג (פרשת לך לך)

(ז) ויהי-ריב בין רעי מקנה-אברם ובין רעי מקנה-לוט והפנעלי והפרזי אז ישב בארץ: (ח) ויאמר אברם אל-לוט אל-נא תהי מריבה ביני ובינה ובין רעי ובין רעיך כי-אנשים אחים אנחנו: (ט) הלא כלה-ארץ לפניך הפרד נא מעלי אם-השמאל ואימנה ואם-הימין ואשמאלה: (י) וישא-לוט את-עיניו וירא את-כל-כפר הירדן כי כלה משקה לפניו שחת ה' את-סדם ואת-עמלה כגוה' בארץ מצרים באכה צער: (יא) ויבחר-לו לוט את כל-כפר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: (יב) אברם ישב בארץ-כנען ולוט ישב בערי הפכר ויאהל עד-סדם: (יג) ואנשי סדם רעים וחסאים לה' מאד:

26. תרגום ירושלמי בראשית פרק כב פסוק יד (פרשת וירא)

דעתידין דריא למיקם מן בתריה למקווי אמרין בטור בית מקדשיה דני קריב אברהם נת יצחק בריה ובטורא הדין הוא בית מקדשא איתגלית עלוי יקר שכינתא דני:

27. רש"י בראשית פרק כב פסוק יד (פרשת וירא)

ה' יראה - פשוטו כתרגומו, ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות:

אשר יאמר היום - שיאמרו לימי הדורות עליו בהר זה יראה הקדוש ברוך הוא לעמו:

היום - הימים העתידין, כמו עד היום הזה שבכל המקרא, שכל הדורות הבאים הקוראים את המקרא הזה אומרים עד היום הזה על היום שעומדים בו. ומדרש אגדה ה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפורענות, כדי שיאמר היום הזה בכל הדורות הבאים בהר ה' יראה, אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה:

28. רד"ק בראשית פרק כב פסוק יד (פרשת וירא)

ה' יראה - על שם שאמר אלהים יראה לו השם:

אשר יאמר היום - זה היום יסופר בהר כשיראה ה' בו שיבנה בו מזבח ובית המקדש יאמר אז ויסופר היום הזה שהעלותי בני יצחק לעולה, כי זה נאמר לו בנבואה למה בחר ההר ההוא כי עתידים בניו להקריב שם קרבנות: